

Роман Крайчик

«Бо де двоє або троє зберуться в Моє Ім'я, там Я серед них», – такі слова Ісуса Христа знаходимо в Євангелії від Матея (Мт 18,20). Вони відкривають нам цінність спільнотної молитви. Навіть початок Господньої молитви, якої навчив нас Ісус Христос, підкреслює цей спільнотний аспект: промовляючи слова її, ми стаємо спільнотною Божих дітей; звертаючись до Бога: «Отче Наш», ми, як Його діти, визнаємо себе братами та сестрами Небесного Отця.

Спільнота вірних, збираючись разом у Божому храмі на молитву, стає спільнотною літургійною. Особливістю такої спільнотної молитви є те, що кожний вірний особисто стає живим учасником богослужіння, але водночас це спільне молитовне приношення стає вже не приватним, але Молитвою Церкви, яка є одним Тілом Христовим. Спільне моління літургійної спільноти єднає всіх присутніх вірних між собою; єднає із Вселенською Церквою і в особливий спосіб через молитву до святих та почитання їхніх ікон єднає з Церквою Прославленою .

Участь християнина в літургійній молитві стає для нас основним критерієм розрізнення між християнами «номінальними» (тобто лише охрещені) та християнами «практикуючими» . Однак у суспільстві також зустрічається думка, що участь в культово-релігійних практиках є лише певною зовнішньою грою «на публіку» і не може бути виявом внутрішнього духовного стану людини, і нібито зовсім не є обов'язковою для того, щоб бути християнином. Подібні думки є наслідками проблем, з якими зустрілась Церква в сучасності. Зокрема, це втрата певного взаємозв'язку між нашим внутрішнім світом та постійним свідченням життя в літургійному обряді .

Знаємо, що основою літургійної традиції нашої Церкви є дві складові – щоденна молитва Часослова та Божественна Літургія, в якій ми причащаємось Чесних і Пресвятих Тіла і

Крові Господа Бога і Спаса Нашого Ісуса Христа.

Часослов

Часослов – це семиразова щоденна молитва. Звичай такої молитви впродовж дня ґрунтується на словах із псалма: «Сім раз на день я Тебе хвалю за Твої присуди справедливі» (Пс 118,164). Молитва Часослова у своїй основі містить книгу Псалмів у поєднанні з ектениями, прокіменами, тропарями, стихирами тощо. Містить вона у собі і ряд богослужінь: Вечірня, Повечір'я, Північна, Утреня з Першим часом, Обідниця, Третій, Шостий та Дев'ятий часи .

З огляду на таку кількість богослужінь Часослова, об'єм їхніх текстів, а також час їхнього тривання, одразу виникає думка про непрактичність такої молитви в житті сучасної людини. Зайнята щоденними справами людина знаходить альтернативу в набагато коротших та більш лаконічних молитвах (наприклад, Ісусова Молитва). Проте чому Свята Церква заохочує нас до Молитви Часослова, і чому вона так важлива для провадження духовного життя? Відповідь знаходимо в багатовіковому духовному досвіді Церкви. З цього досвіду дізнаємось, що взірцем для духовного життя християнина є монаший подвиг, для якого характерним був поділ доби на три (рівні за часом) частини. Перша частина – це 8 годин молитви (час тривання повної молитви Часослова). Цей відрізок доби є виявом любові до нашого Творця. Наступні 8 годин – це час для праці. В цьому проявляється ще один вимір любові – до свого ближнього. Адже нашу працю ми спрямовуємо не лише на користь власну, але на спільне благо спільноти, держави, суспільства. Ще одна частина нашої доби – це час, присвячений для власного відпочинку та сну. Такий поділ доби на три частини, виражений у житті та досвіді молитовних подвижників, Церква сприймає не як щось надзвичайне, а як взірець для християнина, який хоче зреалізувати свою віру. Безперечно, Свята Церква завжди ставить із розумінням до готовності та спроможності людини бути учасницею повного правила Часослова, а тому ступінь цієї участі встановлюється особистим духовним отцем .

Окрім згаданої ролі Молитви Часослова в житті молільника, перейдемо до ще одного надзвичайно важливого її аспекту, звернувши увагу на зв'язок богослужінь добового кола з вершиною та центром життя Церкви – Божественною Літургією .

Божественна Літургія

Заглиблюючись у сенс Божественної Літургії, бачимо певну її відмінність від Молитви Часослова. Найперше це те, що на відміну від Часослова, який є в часі, керується часом, освячує його, Літургія знаходиться поза часом та простором. Вершиною і метою Святої Літургії є здійснення Господньої Вечері. Євхаристійне приношення – це явлення грядущого Царства Божого вже тут, явлення Неба на землі. Божественна Літургія, насамперед, є молитвою еклезіальною (грец. εκκλησία – «церква»), молитвою спільноти. Сходячись на це богослужіння, вірні стають не просто молитовною групою, а євхаристійним зібранням – зібранням Церкви і у Церкву .

Про необхідність участі в Божественній Літургії говорить нам сам Господь наш Ісус Христос: «Якщо не споживатимете тіло Сина Чоловічого і не питимете його кров, не матимете життя в собі» (Йо 6,53) . Із цих слів нашого Господа розуміємо роль і необхідність Євхаристійного Приношення в нашому житті. Адже вершиною і метою провадження духовного життя є наше спасіння, якого не можемо досягнути самі, а лише в єдності з Господом та Його святою Церквою.

Виникає питання – якою має бути наша участь в Божественній Літургії? Кожен вірний стає її безпосереднім учасником вже з першої частини Літургії – Проскомидії – подаючи намірення та приносячи пожертви. У наступній частині – Літургії Слова – для гідної участі в євхаристійному зібранні ми повинні не просто сприймати її як спогад про життя та проповідь Ісуса Христа, але приймати Живе Слово Боже як поживу, слухати Благую Вість (у Апостоли, Євангелії та проповіді) і відповідати на неї – у літургійних молитвах .

В третій частині – Літургії Вірних – знаходиться кульмінація євхаристійної трапези. В ній ми причащаємось Тіла і Крові Господніх, а причащаючись, приймаємо Христа, через благодать уподібнюємось до Нього, стаємо учасниками Божої природи . Для повноцінної участі в Божественній Літургії причасник повинен мати чисту совість, покаятись за гріхи та примиритись з ближнім .

Отож відкликаючись до молитви Церкви, бачимо її фундаментальну роль у духовному житті кожного вірного. Богослужіння не є щотижневим, щомісячним чи щорічним релігійним дійством з нагоди неділі або великого церковного свята, але джерелом сили та місцем будівництва духовного життя християнина. Літургійна молитва є початком та центром молитовного правила молільника, яке отримує своє продовження в приватних молитвах, а також в щоденному наслідуванні та проповіді Слова Божого, в служінні близьким та потребуючим, преображенні та збереженні творіння і подяці Господу за дар

життя. Кожен вірний, бажаючи поглиблювати своє духовне життя, повинен розуміти необхідність участі в Літургії Церкви та умовність ідентифікації себе, як християнина, без спільнотної молитви.

Роман КРАЙЧИК, Богослужбова молитва // СЛОВО №1 (77)